

MỘT SỐ ĐIỀU CHỈNH CHÍNH SÁCH ĐỐI NGOẠI CỦA TỔNG THỐNG OBAMA

Th.S. Nguyễn Lan Hương
Viện Nghiên cứu Châu Mỹ

Thông điệp tranh cử của Tổng thống Obama chính là mang tới sự thay đổi tại Washington, cũng như nhằm thay đổi cách nhìn nhận của thế giới về Hoa Kỳ sau tám năm thực hiện chủ nghĩa đơn phương và can thiệp dưới thời Tổng thống G.W. Bush. Thông điệp này được diễn tả như sau: đã tới lúc cần thay đổi, thay đổi trong mọi chính sách từ chăm sóc sức khỏe tới chiến tranh, từ chính sách môi trường tới chính sách năng lượng. Như Tổng thống Obama đã nêu rõ ngay từ khi mới nắm quyền với quyết định ban đầu về chính sách và nhân sự, là thay đổi không chỉ là một khẩu hiệu để huy động mọi người, mà nằm trong chương trình nghị sự của ông. Chiến lược An ninh Quốc gia ngày 27/5/2010 của Chính quyền Obama được coi như sự đoạn tuyệt chính thức với Học thuyết của Tổng thống Bush.

I. Thay đổi về cách nhìn nhận thế giới và vai trò của nước Mỹ

Tâm nhìn của Tổng thống Barack Obama trong kỷ nguyên mới bắt đầu từ nhận thức về thực tế cơ bản: an ninh và sự thịnh vượng của mỗi người Mỹ gắn với an ninh và sự thịnh vượng

của những người sống ở ngoài biên giới Mỹ. Hoa Kỳ nên thực hiện sự lãnh đạo toàn cầu trên cơ sở hiểu biết chung về an ninh và nhân đạo của thế giới. Hoa Kỳ không đi đầu với tinh thần một người bảo trợ mà với tư cách một đối tác¹.

Tổng thống Barack Obama đã nói rằng, nước Mỹ sẽ tiếp cận với các quốc gia khác với tư cách là “một đối tác bình đẳng” hơn là “một quốc gia biệt lệ” Trong phiên họp đầu tiên của mình với nhóm G20, ông Obama đã đi xa hơn, khi nói rằng ông tin vào ngoại lệ của Hoa Kỳ, nhưng *“cũng giống như tôi nghĩ về người Anh tin vào ngoại lệ của Anh và những người Hy Lạp tin vào ngoại lệ của Hy Lạp”*². Ông cũng tin rằng *“không một quốc gia nào có thể tự mình đối phó với những thách thức trong thế kỷ XXI, và cũng không thể áp dụng điều khoản của nó với thế giới”*³, *“bất kỳ trật tự thế giới nào nâng một quốc gia hay nhóm nước cao hơn một quốc gia hay nhóm nước khác không thể tránh khỏi thất bại”*, và rằng *“các vấn đề phải được giải quyết thông qua quan hệ đối tác” và “tiến bộ phải được chia sẻ”*⁴

Trong Chiến lược An ninh quốc gia mới, Tổng thống Obama chính thức

thừa nhận một trật tự thế giới mới đa cực đang hình thành, vì vậy, Hoa Kỳ từ bỏ theo đuổi một thế giới có sự độc tôn của Mỹ dưới Chính quyền Bush, thay vào đó đang cố gắng xây dựng một "thế giới đa đối tác" (multi-partner world)⁵. Tổng thống Obama tin tưởng rằng, nếu các chính sách ngoại giao được thay đổi, thế giới sẽ nhìn thấy sự khôn ngoan của người Mỹ, thay đổi cách nhìn nhận về Mỹ.

II. Thay đổi về cách tiếp cận

Trong chính sách đối ngoại, Tổng thống Obama đưa ra nhiều phương hướng nhằm thay đổi chính sách của Chính quyền Bush. Ông nói về một vai trò phù hợp hơn của nước Mỹ trên thế giới, của một "kỷ nguyên mới của ngoại giao Mỹ"⁶. Ông tuyên bố rằng *"đã tới lúc biến ngoại giao trở thành ưu tiên hàng đầu"*, và *"bản thân ông sẽ lãnh đạo mở ra một chương mới cho sự can dự của Mỹ"*⁷. Trong một chính quyền mới của Obama, chính sách đối ngoại mới được triển khai theo hướng linh hoạt, mềm dẻo, thực dụng, coi trọng chủ nghĩa đa phương, sức mạnh tập thể nhằm tạo ra một mô hình quan hệ đối tác mở rộng với sự lãnh đạo của Mỹ.

1. Chuyển sang cách tiếp cận đa phương, tăng cường các thể chế quốc tế

Chiến lược An ninh Quốc gia của Tổng thống Barack Obama tại trang ba nêu rõ *"chúng ta phải tập trung sự can dự của nước Mỹ vào việc tăng*

cường các tổ chức quốc tế và tăng cường các hành động tập thể phục vụ cho lợi ích chung".

Về phần hành động cụ thể, Tổng thống Obama đã đưa ra một loạt bước đi tượng trưng cho sự quay trở lại can dự đa phương của Hoa Kỳ. Ông Obama đã cho thấy, Hoa Kỳ tuân thủ các quy tắc pháp luật quốc tế bằng cách cam kết đóng cửa các nhà tù bí mật của CIA và cam kết đóng cửa trại giam tại Vịnh Guantanamo, Cuba. Tổng thống Obama đã thiết kế một cuộc bầu cử để Mỹ vào Hội đồng Nhân quyền của Liên Hiệp Quốc; chuyển Hoa Kỳ từ một người ngoài cuộc thành người lãnh đạo về thay đổi khí hậu; củng cố nhóm G20 và các diễn đàn nghị sự thượng đỉnh; cam kết cải thiện cơ chế cấm phổ biến hạt nhân...

Chính quyền Obama theo đuổi một chương trình đầy tham vọng về các điều ước quốc tế, nổi bật nhất là hiệp ước được ký gần đây Hiệp ước Cắt giảm vũ khí chiến lược mới (NEW START) với Nga. Ngoài ra, Tổng thống Obama đã ký Công ước về Quyền của Người khuyết tật của Liên Hiệp Quốc cũng như một số Điều ước quốc tế song phương về hỗ trợ pháp lý và tránh đánh thuế và các phụ lục của Nghị định thư về tình trạng môi trường khẩn theo Hiệp ước Nam Cực. Ông cũng cho biết ý định của mình để tìm cách phê chuẩn một số điều ước quốc tế cũ mà Mỹ đã không thông qua vì một số lý do khác nhau, cũng như ký những điều ước quốc tế mới. Các

hiệp ước đó bao gồm các Hiệp ước cấm thử vũ khí hạt nhân toàn diện (CTBT), các Công ước của Liên Hợp Quốc về Luật biển (LOST), Công ước về Xóa bỏ mọi hình thức phân biệt đối xử Phụ nữ (CEDAW), các điều ước quốc tế về Phòng chống chạy đua vũ trang trong không gian ngoài (Paros), các Công ước về Quyền trẻ em, và một số hiệp ước về buôn bán vũ khí⁸.

2. Giảm vai trò của sức mạnh quân sự và đề cao vai trò của “quyền lực mềm”

Ông Obama tin các chính sách của Bush đã quá cứng nhắc, tập trung nhiều vào sử dụng quân đội (như việc gia tăng quân sự cho sự kiện 11/9, dẫn tới một cuộc chiến chống khủng bố toàn cầu). Chính quyền mới đã cam kết sẽ làm sống lại các công cụ của chính sách đối ngoại của Mỹ, nâng cao “quyền lực thông minh”, sử dụng công cụ quyền lực mềm như ngoại giao và viện trợ để can dự với các quốc gia khác. Chiến lược An ninh Quốc gia mới của Tổng thống Obama chỉ rõ, ngoại giao và viện trợ phát triển như công cụ ưu tiên nhằm “ngăn chặn xung đột, thúc đẩy tăng trưởng kinh tế, củng cố các quốc gia yếu kém và thất bại, đưa người dân thoát khỏi nghèo đói, chống lại biến đổi khí hậu, dịch bệnh, và tăng cường các thể chế”⁹ Các quốc gia, khi đó có sự lựa chọn: thực hiện các “tiêu chuẩn quốc tế, và đạt được những lợi ích chính trị và kinh tế đi kèm với hội nhập hơn vào cộng đồng quốc tế; hoặc từ chối chấp nhận con đường này, và phải chịu

những hậu quả của quyết định đó, bao gồm cả việc bị cô lập hơn”¹⁰. Chính quyền Obama coi trọng hơn đến tìm kiếm sự đồng thuận, hay “cam kết và đối thoại” Phát biểu tại Học viện Quân sự Hoa Kỳ tại West Point, ông Obama cho rằng: “Những gánh nặng của thế kỷ này không thể chỉ đặt lên vai binh sĩ của chúng ta, nó cũng không thể chỉ đặt trên vai người Mỹ” Có thể nhận ra khác biệt lớn nhất của “Học thuyết Obama” là ý thức coi trọng giá trị của sự hợp tác toàn cầu, xây dựng các quan hệ đối tác an ninh rộng hơn cũng như giúp các quốc gia khác tự bảo vệ mình. Trong chiến lược an ninh quốc gia mới, Tổng thống Obama tái khẳng định “cần có sự góp sức của tất cả các bên để giải quyết những mối đe dọa nghiêm trọng của thế giới, như chủ nghĩa khủng bố, phổ biến vũ khí hạt nhân, biến đổi khí hậu...” Mỹ cần phải xây dựng tiềm lực và tăng cường hòa nhập nhằm thúc đẩy lợi ích quốc gia, đồng thời tiếp tục chính sách “ngoại giao thông minh” và đổi mới trong cách thức can dự của mình.

Trong cách tiếp cận này, Hoa Kỳ không chỉ quan tâm nhiều hơn đến ngoại giao nhân dân và viện trợ nước ngoài, mà còn tập trung vào việc xây dựng lại cạnh tranh kinh tế thông qua đầu tư cơ sở hạ tầng, giáo dục và thông qua cải cách hệ thống chăm sóc sức khỏe Mỹ.

Biểu hiện ra hành động của cách tiếp cận này là, Tổng thống Obama tích cực tìm kiếm lối thoát về mặt

quân sự ở Iraq; chuyển trọng tâm từ chiến tranh sang chống nổi dậy tại Afghanistan và có lẽ chống khủng bố trong các cuộc can thiệp trong tương lai; tìm giải pháp ngoại giao khu vực cho Pakistan, Bắc Triều Tiên, Iran và các điểm nóng khác. Ông cử một loạt nhân viên ngoại giao đi khắp nơi trên thế giới tới Trung Đông (George Mitchell), Iran (Dennis Ross), Bắc Triều Tiên (Steve Bosworth), Sudan/Darfur (Scott Gration) và Afghanistan Pakistan (Richard Holbrooke). Ông còn tìm kiếm sự hợp tác với Nga trong việc cắt giảm vũ khí hạt nhân, thậm chí còn bỏ cả việc xây dựng hệ thống phòng thủ tên lửa tại Đông Âu. Với Trung Quốc, ông tìm kiếm hợp tác để phục hồi kinh tế, hợp tác trong các vấn đề không phổ biến hạt nhân và biến đổi khí hậu, hạ thấp những vấn đề về nhân quyền, từ chối gặp Dalai Lama của Tây Tạng,... Ở Bắc Triều Tiên, ông cử cựu Tổng thống Clinton tới đàm phán giải thoát cho các nhà báo bị bắt giữ mà không đòi hỏi điều kiện tiên quyết. Ông chào đón Hugo Chavez tại hội nghị G20...

Tuy ưu tiên sử dụng quyền lực mềm nhưng cách thức xử lý vấn đề cũng cần linh hoạt (vũ lực có thể sẽ vẫn được sử dụng như sự lựa chọn cuối cùng), điều này đặc biệt được thể hiện rõ trong năm 2010. Trong bài phát biểu nhận giải Nobel hòa bình Obama lần đầu tiên nói tới việc biện minh cho sử dụng vũ lực *“Sẽ có những lúc các quốc gia hành động một cách*

cá nhân hay phối hợp sẽ thấy việc sử dụng vũ lực không chỉ cần thiết mà còn được biện minh về đạo đức”... và “một phong trào phi bạo lực không thể ngăn chặn các đội quân của Hitler... các cuộc đàm phán không thể thuyết phục các thủ lĩnh Al Qaeda hạ vũ khí của chúng”

Chẳng hạn trong việc xử lý mối quan hệ với Iran. Sau khi cách tiếp cận can dự không thành công, ông Obama đã trở lại chiến lược cấm vận cứng rắn hơn. Đầu tháng 7/2010, Tổng thống Obama tuyên bố lệnh cấm vận mới đánh vào trung tâm chương trình hạt nhân của Teheran. Lệnh cấm vận mới được Obama mô tả là nặng nề nhất mà Quốc hội Mỹ từng thông qua. Theo đó, Mỹ sẽ trừng phạt những công ty quốc tế hỗ trợ ngành công nghiệp năng lượng của Iran, cấm các ngân hàng Mỹ làm việc với ngân hàng nước ngoài có liên hệ với chương trình nguyên tử hay lực lượng Vệ binh Cách mạng của quốc gia Hồi giáo này. Hoa Kỳ cũng tìm cách lôi kéo các nước trong Hội đồng Bảo an Liên Hợp Quốc trừng phạt Iran. Ngày 9/6/2010, Hội đồng Bảo an Liên Hợp Quốc thông qua nghị quyết thứ tư trừng phạt Iran kể từ năm 2006. Lệnh trừng phạt này của Liên Hợp Quốc được Ngoại trưởng Clinton ca ngợi là một trong hai thành tựu ngoại giao của Chính quyền Obama¹¹. Tuy nhiên, Tổng thống vẫn để ngỏ một cơ hội cho Iran, tuyên bố rằng cánh cửa hòa bình vẫn còn mở cho Iran, miễn là Iran đã đồng

ý tháo dỡ chương trình vũ khí hạt nhân của mình. Tờ Washington Post cho biết "*cánh cửa mới mở ra cho Iran cũng bao gồm một đề nghị đàm phán về Afghanistan*" bởi vì hai bên có "lợi ích chung" trong cuộc chiến chống Taliban"¹²

III. Điều chỉnh trong chương trình nghị sự chính sách

Có lẽ thay đổi lớn nhất cho đến nay là việc Chính quyền Obama tái ưu tiên chương trình nghị sự chính sách đối ngoại của Mỹ để chú trọng nhiều hơn vào các vấn đề và các khu vực bị bỏ quên. Bên cạnh nhiệm vụ làm thay đổi hình ảnh về nước Mỹ, Obama lên cầm quyền còn với trách nhiệm giải quyết những di sản do Chính quyền Bush (và cả các chính quyền trước) để lại: cuộc chiến chống khủng bố và hai cuộc chiến tranh tại Iraq và Afghanistan, uy tín giảm sút do từ bỏ không tham gia hiệp ước đa phương và không tôn trọng các thể chế quốc tế, căng thẳng về vấn đề phổ biến vũ khí hạt nhân (tại Iran và Bắc Triều Tiên), hòa bình ở Trung Đông, giải giáp vũ khí hạt nhân với Nga. Và đây cũng có lẽ cũng vẫn là những vấn đề ưu tiên hàng đầu của Chính quyền Obama trong thời gian tới¹³.

1. Về các vấn đề chức năng

Có một sự nhấn mạnh mới của Chính quyền Obama về một số vấn đề xuyên quốc gia, bao gồm cả những vấn đề không trực tiếp liên quan tới cuộc khủng hoảng tài chính toàn cầu, và

những vấn đề lâu dài về kiểm soát vũ khí hạt nhân, phát triển kinh tế, và (trên tất cả) biến đổi khí hậu. Cùng với nó là giảm tập trung vào chủ nghĩa khủng bố (bao gồm cả một quyết định ngừng sử dụng cụm từ "cuộc chiến toàn cầu chống khủng bố") và giảm ưu tiên thúc đẩy dân chủ so với phát triển kinh tế và chính trị nói chung.

Những vấn đề liên quan tới cuộc chiến chống khủng bố

Có thể cho rằng một trong những thay đổi dễ thấy nhất của chính sách Hoa Kỳ dưới thời Obama báo hiệu phá vỡ các chính sách của Chính quyền Bush, là gần như ngay lập tức sau khi lên nắm quyền Tổng thống Obama thông báo đình chỉ các vụ xét xử tại nhà tù Guantanamo và cố gắng đóng cửa vào tháng 1/2010. Nhưng nỗ lực của ông Obama vấp phải sự phản đối của Hạ viện và cho đến giờ, kế hoạch đóng cửa nhà tù Guantanamo trong vòng một năm của ông Obama vẫn chưa thể thực hiện được. Mặc dù hàng trăm tù nhân đã được thả, được chuyển tới các nhà tù khác nhưng hàng chục nghi phạm khủng bố số một vẫn còn bị giam giữ tại đây. Cam kết đóng cửa nhà tù Guantanamo của Tổng thống Barack Obama có thể sẽ bị trì hoãn cho đến tận năm 2011 do Chính phủ cần thêm thời gian để hoàn tất việc mua một nhà tù tại bang Illinois cũng như nâng cấp nhà tù này thành một nơi an toàn để giam giữ những nghi can khủng bố

nguy hiểm. Theo tin từ Nhà Trắng ngày 18/11/2010, dù gặp khó khăn, nhưng Tổng thống Obama vẫn kiên quyết giữ quan điểm sẽ sớm đóng cửa nhà tù quân sự Guantanamo ở Vịnh Guantanamo bất chấp những lời chỉ trích¹⁴.

Bên cạnh đó, việc cho công bố hồ sơ của CIA cũng như tiến hành điều tra một số hoạt động của cơ quan này cho thấy, ông Obama bất chấp tình hình khó khăn, vẫn quyết liệt trong việc xử lý các di sản của cuộc chiến chống khủng bố dưới thời người tiền nhiệm Bush. Nó cho thấy ông Obama vẫn giữ được tinh thần của khẩu hiệu “thay đổi” vốn được ông giương cao khi tranh cử. Không chỉ bằng việc phanh phui một số bê bối trong quá khứ của CIA, Chính quyền Obama đã thông báo sẽ lập một nhóm chuyên trách thẩm vấn nghi phạm khủng bố mới. Nhóm này sẽ do FBI chỉ đạo và các cố vấn an ninh quốc gia giám sát. Những bước đi này như là một sự đoạn tuyệt với quá khứ vậy.

Chiến tranh Iraq

Cuộc chiến chống khủng bố toàn cầu được hiện thực hóa thông qua triển khai chiến tranh xâm lược Iraq, được Tổng thống Bush biện minh bởi nhiều lý do như đe dọa cáo buộc chương trình phát triển vũ khí hủy diệt hàng loạt, các cáo buộc sự gia tăng cung cấp vũ khí hủy diệt hàng loạt cho các nhóm khủng bố và cuối cùng, sự cần thiết về sự thay đổi chế độ và “dân chủ hóa” cả khu vực. Cuộc

chiến tranh tại Iraq là một trong những nguyên nhân góp phần làm suy giảm rất nhiều uy tín của Mỹ trên trường quốc tế, cùng với con số thương vong 4000 binh sĩ (tính tới cuối năm 2008), cộng với chi phí ngày càng tăng cho cuộc chiến đã biến cuộc xâm lược của Mỹ thành một vấn đề chính sách đối ngoại lớn trong chiến dịch bầu cử.

Ông Obama hứa sẽ rút quân khỏi Iraq và hành động có trách nhiệm hơn ở Afghanistan. Tổng thống Obama tăng dần việc rút quân khỏi Iraq chỉ vài tháng sau khi nhậm chức, bắt đầu từ việc rút khoảng 12.000 binh sĩ, việc rút quân được tiến hành thận trọng và từng phần. Nhóm quân chiến đấu cuối cùng của Mỹ đã rời Iraq giữa tháng 8 năm 2010, sớm hơn mốc 31/8 mà Obama ấn định ban đầu. Ngày 31/8/2010, Tổng thống Obama tuyên bố kết thúc sứ mệnh của Mỹ tại Iraq, kết thúc cuộc chiến kéo dài suốt 7 năm qua. Obama vẫn giữ 50.000 lính Mỹ tại đây để hỗ trợ và huấn luyện chống khủng bố. Nhưng lực lượng này sẽ rời đi sớm nhất là vào cuối năm 2011. Bên cạnh đó, Tổng thống Obama còn thành công trong việc đạt được hiệp định song phương Mỹ - Iraq vào tháng 12 năm 2010¹⁵.

Các tính toán cho việc giảm sự hiện diện của quân đội Mỹ tại Iraq chắc chắn đã cho thấy ý định của Chính quyền Obama chuyển trọng tâm hướng tới đối phó với Taliban đang trỗi dậy ở Afghanistan.

Chiến tranh chống nổi dậy tại Afghanistan

Khác với Bush coi Iraq là mặt trận trung tâm, Tổng thống Obama coi Afghanistan là mặt trận trung tâm trong cuộc chiến chống khủng bố. Các yếu tố bên trong của chiến lược mới của Tổng thống Obama tại đây dường như là: tăng thêm lực lượng gửi tới khu vực (tăng lực lượng lên 17.000 vào mùa Xuân và mùa Hè năm 2009, và thông báo gửi 4.000 “chuyên viên đào tạo” vào cuối năm 2009, gửi thêm 30.000 quân trong nửa đầu năm 2010, nâng số quân tại đây lên 100.000 người), một sự tiếp cận ôn hòa và hòa giải với các phần tử Taliban ôn hòa, từ bỏ ảo tưởng tạo ra một nền dân chủ ở đây, trong khi tập trung vào việc giành được trái tim và khối óc của người dân Afghanistan thông qua ổn định, giảm mức độ bạo lực, cũng như thông qua chương trình viện trợ phát triển bền vững. Điều này cũng đòi hỏi một nỗ lực can dự đến nhiều quốc gia láng giềng cũng như trên quốc tế nói chung (Nga, Ấn Độ) một phương pháp tiếp cận toàn diện hơn đối với Afghanistan.

Phổ biến vũ khí hạt nhân/kiểm soát vũ khí chiến lược

Tổng thống Bush đã thông qua một chính sách hiệu chiến hơn trong việc duy trì lợi thế hạt nhân của nước Mỹ: phát triển chương trình hệ thống phòng thủ tên lửa, đơn phương rút khỏi Hiệp ước tên lửa chống đạn đạo (ABM) năm 1972, lên sẵn kịch bản sử

dụng vũ khí hạt nhân trong Tổng quan tình trạng hạt nhân năm 2001, lảng tránh tại hội nghị phê chuẩn Hiệp ước không phổ biến vũ khí hạt nhân năm 2005... Việc Tổng thống Obama sẽ tìm cách thay đổi quan điểm chính sách hạt nhân của Mỹ khi được bầu làm tổng thống sớm được nhận biết, nhất là kể từ khi ông rút ra một mối liên kết giữa sự cần thiết của những nỗ lực không phổ biến vũ khí và cần giảm vai trò của vũ khí hạt nhân nói chung¹⁶. Ở Prague vào tháng 4/2009, ông nhắc lại lời kêu gọi về một thế giới không vũ khí hạt nhân¹⁷.

Các bước cụ thể để biến giấc mơ của Obama thành sự thật bao gồm các nỗ lực giảm dần vai trò của kho vũ khí hạt nhân trong chiến lược an ninh quốc gia của Mỹ, nối lại các cuộc đàm phán với Nga về một hiệp ước cắt giảm vũ khí chiến lược “có tính ràng buộc về mặt pháp lý” Dường như có một sự thay đổi đáng kể trong những ưu tiên liên quan đến việc đánh đổi giữa xây dựng hệ thống phòng thủ tên lửa và các biện pháp kiểm soát vũ khí, chẳng hạn như việc từ bỏ xây dựng hệ thống tên lửa phòng thủ ở Trung và Đông Âu tạo điều kiện thuận lợi cho việc ký kết Hiệp ước cắt giảm vũ khí chiến lược mới (NEW START). Hiệp ước này được Tổng thống Mỹ Obama và Tổng thống Nga Dmitry Medvedev ký ngày 8/4/2010, quy định hai nước phải cắt giảm khoảng 30% kho vũ khí hạt

nhân chiến lược trong vòng 7 năm tới. Với 71 phiếu thuận và 26 phiếu chống, các thượng nghị sỹ Mỹ đã bỏ phiếu thông qua NEW START vào ngày 22/12/2010, sau một tháng dài tranh luận. Báo chí Mỹ lập tức ca ngợi diễn tiến này là một thắng lợi cả về mặt ngoại giao lẫn chính trị đối với Tổng thống Barack Obama khi ông cam kết trước đó rằng NEW START sẽ được thông qua trước kỳ nghỉ Giáng sinh. Phát biểu với báo giới, Chủ tịch Ủy ban Đối ngoại Thượng viện Mỹ John Kerry khẳng định Hiệp ước NEW START Nga Mỹ không chỉ đơn thuần là một thỏa thuận nhằm giải quyết những nguy hiểm còn lại từ thời có thỏa thuận cũ, *“mà còn là một thỏa thuận hỗ trợ cho chúng ta một công cụ quan trọng để đối phó với những đe dọa trong thời kỳ hạt nhân mới”*¹⁸

Những bước đi cụ thể còn có việc tổ chức một hội nghị thượng đỉnh thế giới về an ninh hạt nhân vào tháng 4 năm 2010. Sau hai ngày họp, Hội nghị thượng đỉnh an ninh hạt nhân đã bế mạc ngày 13/4/2010 với thông cáo chung nêu rõ các nước tham dự hội nghị đã đạt được sự đồng thuận về mối đe dọa từ vũ khí và nguyên liệu hạt nhân không được đảm bảo an toàn, cũng như những bước đi nhằm không để vũ khí và nguyên liệu hạt nhân rơi vào tay khủng bố. Thông cáo chung có đoạn: *“Các bên hoan nghênh và hưởng ứng lời kêu gọi của Tổng thống Obama về bảo vệ an ninh cho*

*tất cả các chất liệu hạt nhân để bị tổn thương trong vòng 4 năm, và trong thời gian này các nước sẽ cùng nhau hợp tác để củng cố an ninh hạt nhân”*¹⁹.

Tổng thống Obama còn xúc tiến một chiến dịch gia tăng áp lực quốc tế đối với Iran và đã kêu gọi thế giới “mạnh mẽ và nhanh chóng” tiến tới các biện pháp mới trừng phạt Iran. Ngoài ra, ông Obama cũng thúc giục CHDCND Triều Tiên nối lại đàm phán sáu bên nhằm chấm dứt chương trình hạt nhân của nước này và bày tỏ “tin tưởng” về độ an toàn của kho vũ khí hạt nhân Pakistan.

Quá trình hòa bình ở Trung Đông

Trong suốt thập kỷ qua, trong khi một số tổng thống Hoa Kỳ môi giới thành công thỏa thuận hòa bình trong khu vực Trung Đông hoặc ít nhất là cố gắng để làm như vậy, thì Chính quyền Bush sẽ được nhớ đến vì sự thiếu chú tâm, hầu như rút khỏi việc đàm phán hòa bình Israel Palestine và cứng rắn bảo vệ lợi ích của Israel. Trong quá trình tranh cử, ứng cử viên Obama chỉ rõ vấn đề lớn nhất với quá trình hòa bình ở Trung Đông là thiếu sự lãnh đạo của Mỹ. Ông cam kết làm mới vai trò trung tâm của Hoa Kỳ trong tiến trình hòa bình, đặc biệt là liên quan đến cuộc xung đột chính có tác động đến toàn vùng đã bị lãng quên của Chính quyền Bush. Ngay khi mới nhận chức, Tổng thống Obama long trọng loan báo sẽ lập tức

giải quyết cuộc tranh chấp dài lâu giữa Israel và Palestine. Khi duyệt lại lộ trình hòa bình 2003 đã được Liên Hợp Quốc, Hoa Kỳ, Nga, và EU ủng hộ, Nhà Trắng nhận thấy trước tiên cần thực thi lời hứa ngừng mọi hoạt động xây dựng các khu định cư của chính Israel. Cả Tổng thống Obama và Ngoại trưởng Clinton nhiều lần chỉ trích Israel về chính sách tái định cư và nói họ không tôn trọng phía Palestine. Trong buổi họp đầu tiên với Thủ tướng Israel Netanyahu vào giữa tháng 5/2009, Obama yêu cầu Israel ngừng bành trướng các khu định cư Do Thái trong vùng West Bank (Bờ Tây) và khu Đông Jerusalem bị chiếm đóng, hiện đã có gần 500.000 người Do Thái định cư. Obama đưa ra luận cứ những khu định cư này là trở ngại chính cho việc thiết lập một nhà nước Palestine độc lập. Phản ánh phong cách của Chính quyền Obama, Hillary Clinton đưa ra lời phản kháng mạnh mẽ: *“Không có ngoại lệ nào đối với sự đóng băng các khu định cư Do Thái”*²⁰. Tháng 12/2009, Thủ tướng Netanyahu đồng ý tạm ngừng các dự án định cư, nhưng cũng chỉ sau khi Chính quyền Israel đã cho phép xây thêm 3.000 căn hộ chung cư trong vùng Bờ Tây bị chiếm đóng.

Sau khi gây sức ép không thành với Israel, Mỹ tích cực hơn tham gia vào tiến trình hòa bình tại Trung Đông: cử Phó Tổng thống Biden làm người hòa giải trong chuyến thăm ngày 9/3/2010, các chuyến đi ngoại giao con

thoi của đặc phái viên Michell trong năm 2009-2010, đặc biệt Tổng thống Obama và Ngoại trưởng Clinton đã thành công trong tổ chức cuộc gặp cho hai bên tại Nhà Trắng vào ngày 1/9/2010... Cuộc hội đàm hòa bình trực tiếp tại Washington ngày 2/9/2010 giữa Israel và Palestine được thực hiện lần đầu tiên sau 20 tháng rơi vào bế tắc. Trước đó, ông Obama đã có các cuộc tiếp xúc riêng lẻ với ông Abbas và ông Netanyahu, đồng thời tham khảo ý kiến của Quốc vương Jordan, Tổng thống Ai Cập cùng đại diện của “Nhóm Bộ tứ” về Trung Đông cựu Thủ tướng Anh Tony Blair. Điều đó cho thấy, người Mỹ đã hết sức nỗ lực và đây là cơ hội hòa bình hiếm có mà Israel và Palestine phải nắm lấy cho dù phía trước là hàng loạt trở ngại.

Cuộc chiến chống biến đổi khí hậu

Ngay sau khi đắc cử, Tổng thống Barack Obama đã hứa hẹn “một thời đại mới” về biến đổi khí hậu, cam kết rằng chống hiện tượng Trái đất bị hâm nóng là một trong những ưu tiên trong nhiệm kỳ của ông. Tại Chicago ngày 17/11/2008, ông Obama đã tuyên bố: *“Không có thách thức nào khẩn cấp bằng việc chống biến đổi khí hậu. Ngay khi tôi nhậm chức, Hoa Kỳ sẽ trở lại vị trí của mình trong các cuộc thương lượng quốc tế”*²¹

Trong năm 2010, do phải đối đầu với hai cuộc chiến tranh, với một cuộc khủng hoảng kinh tế chưa từng có và

với cuộc tranh luận triền miên về bảo hiểm y tế, ông Obama đã buộc phải hạ thấp những tham vọng về mặt môi trường. Ông Mathieu Wemaere, một nhà nghiên cứu làm việc cho Viện phát triển bền vững và bang giao quốc tế (IDDRI), nhận định: *“Ông Obama thật sự rất muốn hành động, nhưng chính quyền của ông đang ở vào thế yếu vì không dựa trên một đạo luật do Quốc hội thông qua”* Tuy nhiên trong năm 2010, Chính quyền Tổng thống Obama cũng có một số nỗ lực mới.

Ngày 27/4/2010, theo kế hoạch của Chính quyền Obama, Bộ Ngoại giao Mỹ tổ chức Diễn đàn các nền kinh tế lớn về Năng lượng và Khí hậu tại Washington với sự tham dự của các bộ trưởng môi trường và ngoại giao của 17 nước trên thế giới. Tại diễn đàn này, Ngoại trưởng Mỹ Hillary Clinton tuyên bố rằng, “Mỹ sẵn sàng đi đầu” và khắc phục sự chậm trễ trong cuộc chiến đối phó với tình trạng biến đổi khí hậu. Bà Hillary khẳng định, chính sách và những việc làm về môi trường này của Chính quyền Obama hoàn toàn khác với thái độ của chính phủ tiền nhiệm luôn coi nhẹ và phớt lờ nỗ lực của các nước về vấn đề bức xúc này. Theo bà Hillary, Tổng thống B. Obama và chính quyền của ông đang dốc sức giải quyết vấn đề này và sẽ có những hành động cụ thể.

Ngày 20/6/2010, Tổng thống Obama đã trình lên Thượng viện một dự luật về năng lượng nhằm cắt giảm lượng khí thải carbon ra môi trường

nhưng chưa đạt được kết quả như mong đợi. Theo Chánh Văn phòng Nhà Trắng Rahm Emanuel, Tổng thống Obama muốn Thượng viện thông qua dự luật về năng lượng toàn diện này để qua đó giải quyết về cơ bản vấn đề khí thải carbon, một trong những nguyên nhân chính gây ô nhiễm môi trường. Bên cạnh đó, việc thông qua dự luật này cũng giúp nước Mỹ giảm bớt sự phụ thuộc vào nguồn dầu nhập khẩu và thực hiện những đầu tư quan trọng trong lĩnh vực năng lượng thay thế. Ông Emanuel cũng cho biết, Hạ viện Mỹ đã phê chuẩn một dự luật, bao gồm hệ thống “thu hồi và buôn bán”, theo đó, các công ty có thể mua quyền phát thải khí gây hiệu ứng nhà kính từ các công ty sử dụng ít năng lượng hơn và phát thải ít khí thải hơn. Nhà Trắng đã kịp thời ủng hộ Ngày hội Hành động Toàn cầu với một thông báo từ Chính quyền của Tổng thống Obama sáng ngày 05/10/2010 về việc lắp đặt các tấm thu năng lượng mặt trời tại khu vực nhà ở của gia đình Tổng thống. Hệ thống này đã từng được lắp đặt dưới thời Tổng thống Jimmy Carter và bị dỡ bỏ vào thời Tổng thống Ronald Reagan. Tổng thống Obama đã đến Copenhagen để tham dự Hội nghị cấp cao về biến đổi khí hậu của Liên Hiệp quốc vào tháng 12/2010. Trước khi bay đến thủ đô Đan Mạch, ông đã đề ra các mục tiêu với số liệu cụ thể: từ đây đến năm 2020 sẽ giảm 17% lượng khí thải gây hiệu ứng lồng kính của

Mỹ so với mức của năm 2005. Mục tiêu dài hạn mà ông Obama đề ra ngay từ tháng 4/2010 là đến năm 2050 sẽ giảm 83% lượng khí thải so với mức của năm 2005 ■

Chú thích:

- 1) Obama, Barrack 2008. "Strengthening Our Common Security by Investing in Our Common Humanity," http://www.cgdev.org/doc/blog/obama_strengthen_security.pdf (November 15, 2010).
- 2) Real Clear Politics, "Obama's Press Conference in Strasbourg," April 4, 2009, at http://www.realclearpolitics.com/articles/2009/04/obamas_press_conference_in_str.htm (Nov 15, 2010).
- 3) Obama, Barack. 2009. Graduation Address to New Economic School, Moscow, Russia, 7 July, 2009
- 4) "Text: Obama's Speech in Cairo," The New York Times, June 4, 2009, at <http://www.nytimes.com/2009/06/04/us/politics/04obama.text.html> (July 30, 2010)
- 5) Kessler, Glenn 2009. Clinton: U.S. Urges 'Multi-Partner World', Washington Post, July 16, 2009.
- 6); 7) Obama, Barack 2007.. Address on Foreign Policy at DePaul University, Chicago, IL, October 2, 2007.
- 8) U.S. Department of Defense, Nuclear Posture Review Report, April 2010, at <http://www.defense.gov/npr/docs/2010%20nuclear%20posture%20review%20report.pdf> (Nov 30, 2010).
- 9) The White House, National Security Strategy, p. 3.
- 10) nt., p. 11.
- 11) Clinton Touts Obama's Foreign Policy Successes, September 9, 2010. At <http://www.globalsecurity.org/military/library/news/2010/09/mil-100909-rferl04.htm> (November 20, 2010)
- 12) David Ignatius, "Obama to Iran: Let's talk," The Washington Post, August 6, 2010, at <http://www.ohio.com/editorial/commentary/100098969.html> (November 20, 2010)
- 13) Ross, Ed 2010. 'Can Obama become a foreign policy president.' <http://dailycaller.com/2010/11/08/can-obama-become-a-foreign-policy-president/#ixzz16pdJIFVo> (November 20, 2010)
- 14) Obama remains committed to closing Gitmo. http://www.msnbc.msn.com/id/40248961/ns/us_news-security/
- 15) Tổng thống Iraq thông qua hiệp định an ninh với Mỹ, <http://vietbao.vn/The-gioi/Tong-thong-Iraq-thong-qua-hiep-dinh-an-ninh-voi-Mỹ/20816959/159/> (November 20, 2010)
- 16) Obama, Barack (2007): Renewing American Leadership, in: Foreign Affairs vol. 86, no. 4, pp. 2-16.
- 17) <http://www.tinmoi.vn/Giac-mo-ve-the-gioi-khong-hat-nhan-cua-Obama-co-thanh-hien-thuc-0410129.html>
- 18) Việt Hà 2010, 'Thượng viện Mỹ phê chuẩn hiệp ước hạt nhân mới với Nga', <http://dantri.com.vn/c36/s36-445920/thuong-vien-my-phe-chuan-hiep-uoc-hat-nhan-moi-voi-nga.htm>
- 19) 'Bế mạc hội nghị thượng đỉnh an ninh hạt nhân' <http://www.sggp.org.vn/thegioi/2010/4/223444/>
- 20) Trích từ Nguyễn Trường, 'Barack Obama và thế kỉ của Hoa Kỳ', <http://vn.360plus.yahoo.com/doxuanthanh888/article?mid=898>
- 21) Thanh Phương, 2009. 'Hoa Kỳ sẽ không còn là một ngoại lệ' http://www.rfi.fr/actuvi/articles/120/article_6078.asp